

Alina Gut, Wydział Nauk Historycznych i Społecznych UKSW

Edukacja patriotyczna w lokalnych katolickich rozgłoszeniach radiowych w Polsce. Mikrostudium na wybranych przykładach

Patriotic education in regional catholic radio stations in Poland. Micro study on selected example

STRESZCZENIE:

NINIEJSZY ARTYKUŁ JEST ANALIZĄ ZAANGAŻOWANIA KATOLICKICH REGIONALNYCH ROZGŁOSIENI RADIOWYCH W POLSCE W PROMOCJĘ PATRIOTYZMU I EDUKACJĘ PATRIOTYCZNĄ. ZEBRANE DANE POCHODZĄ Z AUDYCJI EMITOWANYCH NA ANTENIE BADANYCH STACJI RADIOWYCH ZAMIESZCZONYCH NA ICH STRONACH INTERNETOWYCH W 2012 ROKU. ANALIZA ZGROMADZONEGO MATERIAŁU DOWODZI, ŻE NAWET JEŚLI W POSZCZEGÓLNYCH RADIOSTACJACH TEMAT PATRIOTYZMU NIE JEST DOMINUJĄCY, TO PEŁNI ON JEDNAK ISTOTNĄ ROLĘ W ICH POLITYCE PRZEKAZU.

SŁOWA KLUCZOWE:

REGIONALNE, KATOLICKIE, ROZGŁOSIENIE, POLSKA, EDUKACJA PATRIOTYCZNA

ABSTRACT:

THIS ARTICLE FOCUSES ON THE PATRIOTIC EDUCATION AND THE PROMOTION OF PATRIOTISM PRESENTED IN REGIONAL CATHOLIC RADIO STATIONS IN POLAND. THE DATA IN THE ARTICLE WERE GATHERED DURING THE 2012 YEAR. THE RESULTS OF THIS STUDY INDICATE THAT ALTHOUGH PATRIOTIC EDUCATION IS NOT A DOMINANT ELEMENT OF COMMUNICATION IN REGIONAL CATHOLIC RADIO STATIONS, IT PLAYS AN IMPORTANT ROLE IN THE POLITICS OF COMMUNICATION OF THESE MEDIA.

KEYWORDS:

REGIONAL, CATHOLIC, RADIO STATION, POLAND, PATRIOTIC EDUCATION

Celem tego szkicu jest wskazanie miejsca, które zajmuje edukacja patriotyczna w przekazach medialnych generowanych przez lokalne katolickie rozgłoszenia radiowe w Polsce. Wyniki badań autorka zestawia ze wskazówkami dotyczącymi tego zagadnienia w Katolickiej Nauce Społecznej.

Do badanej kategorii mediów zaliczyć można 22 radiostacje rozsiane niemal po całej Polsce¹. Najwięcej tego typu rozgłoszeń znajduje się w województwach: mazowieckim i śląskim – po 4, oraz podkarpackim i podlaskim – po 3, przez co zasięg nadawania katolickich mediów jest zdecydowanie większy we wschodniej części kraju. W rejonach państwa znajdujących się na zachód od linii Gdańsk-Grudziądz, w województwie lubuskim oraz zachodniej części dolnośląskiego, nie ma dużych katolickich radiostacji². Na przeciwnym biegunie można postawić regiony, gdzie z powodu dużej liczby katolickich rozgłoszeń dochodzi nawet do konkurowania o słuchacza pomiędzy poszczególnymi stacjami, jak w przypadku „Katolickiego Radia Podlasie” oraz „Radia i” (w Białymstoku). Wynika to być może z faktu, że rozgłoszenia te w większości otwierano na początku lat 90. w miejscach mocno związanych z losami ojczyzny, takich jak:

- Warszawa („Radio Warszawa”);
- Częstochowa („Radio Jasna Góra” i „Radio Fiat”) – miasto to jest duchową stolicą Polski, celem pielgrzymek narodu do cudownego obrazu Matki Bożej;
- Niepokalanów-Teresin („Radio Niepokalanów”) – klasztor franciszkański, a w pierwszej połowie XX wieku olbrzymi zespół medialny, bardzo mocno związany z osobą męczennika św. Maksymiliana Marii Kolbego;
- ważne historycznie miejsca, gdzie rodziła się polska państwowość: Pelplin („Radio Głos”), Płock („Katolickie Radio Płock”), Łomża („Radio Nadzieja”), Tarnów („Radio RDN Małopolska”), Przemyśl („Radio FARA”), Łowicz („Radio Victoria”), Ciechanów („Katolickie Radio Ciechanów”), Poznań („Radio Emaus”), Lublin („Radio eR”), Wrocław i Kalisz („Radio Rodzina”).

Analizując zagadnienie radiostacji katolickich warto odnieść się do nauczania Kościoła w tej kwestii. Środki społecznego przekazu zostały uznane przez Kościół za niezwykle ważne zjawisko we współczesnej kulturze. Według autorów soborowego „Dekretu o środkach społecznego przekazywania myśli *Inter Mirifica*” stanowią one „najdonioślejsze urządzenia, które z natury swej zdolne są osiągnąć i poruszyć nie tylko jednostki, lecz także całe zbiorowości i całą społeczność ludzką” (IM 1). „Kościół – Matka zdaje sobie sprawę z tego, że środki te, właściwie użyte, oddają rodzajowi ludzkiemu wielką przysługę, ponieważ przyczyniają się niemało do odprężenia i ubogacenia ducha oraz szerzenia i umacniania Królestwa Bożego” (IM 2). Zenon Grocholewski, za papieżem Pawłem VI, podaje, że środki społecznego przekazu rozumiane jako narzędzia są neu-

¹ Zob. *Lista Niezależnych Regionalnych Rozgłoszeń w Polsce*, <http://radiokatolickie.pl/> (dostęp 11.04.2013).

² Prawdopodobnie wynika to stąd, że są to rodzime rejony działalności Radia Maryja (z siedzibą w Toruniu) – największej polskiej rozgłoszenia o profilu religijnym, która dostępna jest również w części Rosji, w USA, Kanadzie, kilku krajach Ameryki Południowej oraz Europy.

tralne – ale użytek, jaki z nich się czyni, nie jest obojętny dla ludzi³. Stąd, wielu analityków mediów podnosi kwestię pedagogii mass mediów, ich wpływu na wychowanie młodego człowieka, sposobu ich oddziaływania i celu, który mają osiągnąć⁴. Kościół jest zatem świadomy, że umiejętne posługiwanie się mediami służy umacnianiu w społeczeństwach ważnych wartości kulturowych kształtowanych przez narody na przestrzeni dziejów, wyrastających z tradycji pokoleń, wyrażanych w hasle „Bóg, honor i Ojczyzna” oraz w cnotach: wiary, nadziei i miłości, prawdy, dobra i piękna, czy roztropności, sprawiedliwości, umiarkowania i męstwa.

Jedną z wartości, które warto przeanalizować w mass mediach jest patriotyzm. Jest on w rozumieniu chrześcijańskim uznawany za cnotę. Jan Paweł II stwierdził, że wchodzi w zakres IV przykazania Dekalogu: „Patriotyzm zawiera w sobie taką właśnie postawę wewnętrzną w odniesieniu do ojczyzny, która dla każdego prawdziwie jest matką. To dziedzictwo duchowe, którym ojczyzna nas obdarza, dociera do nas poprzez ojca i matkę i gruntuje w nas obowiązek owej *pietas*”⁵.

Patria (łac., wł., hiszp., fr.), *Vaterland* (niem.), *batkiwszczyzna* (ukr.), *tatkowina* (bułg.), *vlast* (czes.), *Дом* (ros.) – w każdym z tych języków „ojczyzna to jakaś rodzicielska czasoprzestrzeń: ziemi, historii, kultury, otrzymanej miłości, daru życia uświadomionego i przeżytego”⁶. Patriotyzm może dotyczyć tzw. „małej ojczyzny” – środowiska, w którym jednostka się urodziła lub wychowała. Polega on wówczas na osobistym stosunku jednostki do jej małej ojczyzny, z którą łączy ją szczególna, osobista więź – Stanisław Ossowski określił ją jako „prywatna”⁷. Inaczej jest z „dużą” ojczyzną:

„Stosunek do ideologicznej Ojczyzny nie opiera się na bezpośrednich przeżyciach jednostki względem ojczystego terytorium i na wytworzonych przez te przeżycia nawykach, ale na pewnych przekonaniach: na przekonaniu jednostki o jej uczestnictwie w pewnej zbiorowości i na przekonaniu, że jest to zbiorowość terytorialna związana z tym właśnie obszarem. Moja ojczyzna w tym ideologicznym znaczeniu – to ziemia mego narodu. Istotą mego związku z tą ziemią, związku, ze względu na który używam w stosunku do niej zaimka dzierzawczego «moja», jest uczestnictwo we wspólnocie narodowej. To uczestnictwo stanowi warunek niezbędny – i wystarczający. Wystarcza ono, aby dzieci emigrantów, które nigdy nie widziały ziemi swoich ojców, mogły tę ziemię uważać za swoją ojczyznę”⁸.

Język niemiecki z kolei posiada dwa różne, potocznie używane słowa, które można uważać za odpowiedniki terminów zaproponowanych przez Ossowskiego. Te dwa słowa, to *Heimat* i *Vaterland*⁹. *Heimat*, to wspólnota lokalna oparta nie tylko na więzi z konkretnym

³ Por. Z. Grocholewski, *Rola mediów w Kościele Katolickim*, w: K. Bieliński, *Media katolickie: szanse i zagrożenia*, Toruń 2010, s. 14.

⁴ Tamże.

⁵ Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość. Rozmowy na przełomie tysiącleci*, Kraków 2005, s. 71.

⁶ Cz. Bartnik, *Teologia narodu*, Częstochowa 1999, s. 38.

⁷ Por. S. Ossowski, *O ojczyźnie i narodzie*, w: Tenże, *Dzieła*, t. III, Warszawa 1967, s. 47.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

miejscem, ale cechująca się także związkiem mentalnym ze zbiorowością, która go zamieszkuje. Na tej zasadzie można odczuwać silną więź (tak jak w przypadku piszącej te słowa, związanej zarówno z metropolią warszawską jak i z jedną z małych podlaskich wiosek).

Patriotyzm jest przedmiotem badań wielu dziedzin naukowych takich, jak: historia, psychologia, socjologia, politologia, pedagogika. „Trzeba natomiast przyznać, że Kościół, zwłaszcza katolicki, wspiera nauki świeckie w tym względzie. Kościół i jego nauczanie pokazuje, że zwalczanie właściwego patriotyzmu ma korzenie ateistyczne: neguje Boga jako Dawcę życia, godzi w miłość do człowieka, zwłaszcza w miłość rodzinną i etykę ogólnoludzką i wreszcie prowadzi do ubóstwienia człowieka jako jedyne go «pana» życia i śmierci oraz do subiektywizmu moralnego”¹⁰. Ponadto, „w działalności wychowawczej należy uwzględnić wychowanie nowego człowieka w duchu miłości i odpowiedzialności za Ojczyznę”¹¹. Kazimierz Krzysztofek zauważa, że tak jak dla pobudzenia i wspierania „narodowego obiegu kultury” potrzebne są publiczne radia centralne, tak w tworzeniu „obiegu regionalnego” niezbędne są lokalne rozgłoszenie radiowe. W pluralistycznym społeczeństwie jednak wielokrotnie to właśnie one, bardziej niż media ogólnopolskie, odgrywają kluczową rolę w promocji patriotyzmu narodowego¹².

Piotr Mazur postuluje, aby w procesie kształtowania postawy patriotycznej akcentować następujące elementy:

- służbę Ojczyźnie,
- czynne zaangażowanie na rzecz pomnożenia dobra wspólnego i jego ochrony;
- pragnienie dla niej prawdziwego dobra;
- gotowość do poniesienia wielkich ofiar (a nawet poświęcenia swojego życia);
- działanie tak, aby była ona silna, bezpieczna, zasobna i piękna;
- zwyczajną, uczciwą pracę;
- postawę pietyzmu, szczególnego szacunku i czci wobec Ojczyzny;
- przywiązanie do ziemi ojczystej;
- troskę o język ojczysty, jego piękno, czystość i bogactwo;
- poznawanie historii ojczystej;
- zapoznanie się z twórczością kulturalną narodu (poezją, literaturą, muzyką, architekturą, malarstwem);
- troskę o dobre prawo i żeby było przestrzegane;
- troskę o dobre obyczaje w kraju;
- troskę o dobre wspólne w życiu społeczno-politycznym;
- przyczynianie się do zwiększenia bezpieczeństwa duchowego;
- wierność dziedzictwu narodowemu;

¹⁰ J. Pawłowicz, *Patriotyzm jako podstawa ładu społecznego w nauczaniu Kościoła katolickiego*, http://www.areopag21.pl/giacinto/artikul_1875_patriotyzm-jako-podstawa-ladu-spoecznego-w-nauczaniu-kosciola-katolickiego.html (dostęp 15.04.2013).

¹¹ P. Mazur, *Chrześcijańskie podstawy patriotyzmu*, <http://prasa.wiara.pl/doc/456434.Chrzescijanskie-podstawy-patriotyzmu/3> (dostęp 15.04.2013).

¹² Zob. K. Krzysztofek, *Radio w publicznej i rynkowej przestrzeni kulturowej*, w: *Radio. Szanse i wyzwania. Materiały konferencji Kulturotwórcza rola radia*, Kraków 14-15 lutego 1997, s. 43n.

- propagowanie wartości narodowych;
- pielęgnowanie tradycji i zwyczajów narodowych;
- przyjmowanie postaw prospołecznych;
- podporządkowanie jej interesów osobistych¹³.

Zdaniem Kazimierza Krzysztofka media regionalne stanowią fundamenty tworzenia lokalnych wspólnot obywatelskich. Mogą one także budować „społeczności, które dają zakorzenienie, poczucie tożsamości, tworzą przestrzeń naturalną i duchową”¹⁴. Poczucie przynależności do takiej wspólnoty może wpływać także na wzrost świadomości „korzeni z których się wyrasta”¹⁵ i co za tym idzie patriotyzmu narodowego. Jan Paweł II zwraca natomiast uwagę na żywą konieczność obecności mediów lokalnych w celu „potwierdzenia tożsamości kulturowej społeczności lokalnych oraz terytoriów w obrębie których one żyją, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji chrześcijańskich i problemu głoszenia Ewangelii”¹⁶.

Dookreślając przedmiot badania - Ojczyznę - warto zaprezentować wyniki przeprowadzonej analizy. Przebadane na potrzeby niniejszego opracowanie materiały zostały zarejestrowane w 2012 roku na stronach internetowych wybranych regionalnych rozgłośni katolickich w Polsce. Radiostacje te można skategoryzować na podstawie rozległości ich zasięgu:

1. Duże

- diecezje siedlecka i drohiczyńska: Radiopodlasie.pl („Katolickie Radio Podlasie”);
- diecezje świdnicka i wrocławska: Radiorodzina.pl („Radio Rodzina”);
- diecezje łódzka i łowicka: Radioniepokalanow.pl („Radio Niepokalanów”);

2. Małe

- diecezja częstochowska: Radiojasnagora.pl („Radio Jasna Góra”);
- diecezja zamojsko-lubaczowska: Krz.pl („Katolickie Radio Zamość”);
- diecezja pelplińska: Radioglos.pl („Radio Głos”).

Poniżej zostaną zanalizowane materiały badane w poszczególnych radiostacjach.

„Katolickie Radio Podlasie” jako stymulator świadomości regionalnej i narodowej w regionie

„Katolickie Radio Podlasie” nadaje swoje audycje na wschodzie kraju, na terenach wielkości prawie 20 tys. km², pomiędzy Brześciem, Warszawą, Lublinem i Białymstokiem. Jego siedziba znajduje się w Siedlcach w budynku naprzeciwko tamtejszej katedry. De-

¹³ P. Mazur, *Chrześcijańskie podstawy patriotyzmu*, dz. cyt.

¹⁴ K. Krzysztofek, dz. cyt., s. 44.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ *Media w służbie człowieka, rodziny i społeczności lokalnej (Do Stowarzyszenia Wolnego Radia i Telewizji Lokalnej, 28 maja 1999)*, w: A. Lewek, *Media i dziennikarstwo w nauczaniu Jana Pawła II*, Warszawa 2008, s. 286.

...media regionalne stanowią fundamenty tworzenia lokalnych wspólnot obywatelskich. Mogą one także budować „społeczności, które dają zakorzenienie, poczucie tożsamości, tworzą przestrzeń naturalną i duchową”. Poczucie przynależności do takiej wspólnoty może wpływać także na wzrost świadomości „korzeni z których się wyrasta” i co za tym idzie patriotyzmu narodowego.

wizą radia jest łączenie ludności całego Podlasia, chociaż względy historyczne oraz administracyjne pokazują, że ten cel jest trudny do zrealizowania¹⁷.

W 2012 roku na stronach „Katolickiego Radia Podlasie” (zarówno obecnej www.radiopodlasie.pl, jak i archiwalnej <http://archiwum.radiopodlasie.pl>) ukazało się 12 materiałów, które można zakwalifikować jako „patriotyczne”. Były to: jeden przedruk z gazety „Echo katolickie” oraz 11 słuchowisk radiowych, w tym jedna homilia biskupa siedleckiego Zbigniewa Kiernikowskiego¹⁸. Korzystając z obu wyszukiwarek na dwóch stronach radia i szukając słów kluczowych dla tematu (patriotyzm, patriotyczny itp.) autorka naliczyła ponad 800 publikacji archiwalnych. Materiały patriotyczne w tej próbie stanowiły zatem 1,5 % wszystkich.

Media katolickie w Polsce jak żadne inne, tak dawniej jak i dziś, w sposób znaczący przyczyniały się do umacniania u swoich odbiorców postaw patriotycznych. Według bp. Adama Lepy, środki społecznego przekazu pełnią trzy główne funkcje w odniesieniu do kształtowania postaw patriotycznych:

- 1) funkcję neutralizującą w stosunku do działań antypatriotycznych;
- 2) funkcję bezpośredniego kształtowania patriotyzmu;
- 3) funkcję ewangelizacyjną¹⁹.

Do pierwszej z kategorii wymienionych przez A. Lepę można zaliczyć słuchowisko pt. „Patriotyzm według dzisiejszej młodzieży”, nadane 9.XI.2012 r. w godzinach nocnych podczas

¹⁷ Administracyjnie województwo podlaskie również nie obejmuje historycznych terenów Podlasia, które w istocie zamykają się w kole wyznaczonym przez miasta: Węgrów, Grajewo, Baranowicze, Włodawę i Kock.

¹⁸ Z przyczyn obiektywnych autorka ograniczyła się przy wyszukiwaniu materiałów badawczych do korzystania z archiwum dźwięków i prowizorycznego archiwum artykułów. Oznacza to, że nagrań w radiu i artykułów na portalu na ten temat było więcej.

¹⁹ Tamże.

Media katolickie w Polsce jak żadne inne, tak dawniej jak i dziś, w sposób znaczący przyczyniały się do umacniania u swoich odbiorców postaw patriotycznych. Według bp. Adama Lepy, środki społecznego przekazu pełnią trzy główne funkcje w odniesieniu do kształtowania postaw patriotycznych: funkcję neutralizującą w stosunku do działań antypatriotycznych, funkcję bezpośredniego kształtowania patriotyzmu oraz funkcję ewangelizacyjną.

cyklicznej audycji o nazwie „Drogami młodości”. Młodzi ludzie z organizacji patriotycznych mówili w trakcie trwania audycji o tym, czym jest dla nich Ojczyzna i patriotyzm²⁰.

Z kolei, za przykład patriotyzmu w wymiarze neutralizującym skutki działań antypatriotycznych uznać można audycję „Czarno na białym” z 21.III.2012 r. Dotyczyła ona problemów wychowawczych i edukacyjnych w Polsce, a w szczególności strajku głodowego nauczycieli sprzeciwiających się wprowadzonym przez rząd RP ograniczeniom czasowym lekcji historii, języka polskiego i religii w szkołach²¹.

Bezpośredniemu kształtowaniu patriotyzmu, w tym wypadku „prywatnego” (lokalnego), mogą służyć nagrania: „Ciekawe miejsca na Podlasiu” z 18.V.2012 r.²² oraz „Dokąd idzie Podlasie?” z 20.VI.2012 r.²³ Na tożsamość historyczną słuchaczy radia może także oddziaływać cykl audycji prowadzonych przez ks. Józefa Miszczuka, poruszających tematy: Armii Krajowej (26.II.2012 r.)²⁴, Siedleckiej Solidarności (8.I.2012 r.)²⁵ i Romualda Traugutta (5.II.2012 r.)²⁶.

²⁰ T. Bieliński, R. Gryczka, *Patriotyzm według dzisiejszej młodzieży*, <http://archiwum.radiopodlasie.pl/?p=18119> (dostęp 15.04.2013).

²¹ Zob. S. Chodźko, *Problemy wychowawcze, edukacyjne w Polsce*, <http://archiwum.radiopodlasie.pl/?p=15285> (dostęp 15.04.2013).

²² Zob. T. Bieliński, R. Gryczka, *Ciekawe miejsca na Podlasiu*, <http://archiwum.radiopodlasie.pl/?s=Ciekawe+miejsc+na+Podlasiu> (dostęp 15.04.2013).

²³ Zob. S. Chodźko, *Dokąd idzie Podlasie?*, <http://archiwum.radiopodlasie.pl/?p=16207> (dostęp 15.04.2013).

²⁴ Zob. J. Miszczuk, *Armia Krajowa*, <http://archiwum.radiopodlasie.pl/?p=15882> (dostęp 15.04.2013).

²⁵ Zob. Tenże, *Siedlecka Solidarność*, <http://archiwum.radiopodlasie.pl/?p=15403> (dostęp 15.04.2013).

²⁶ Zob. Tenże, *Romuald Traugutt*, <http://archiwum.radiopodlasie.pl/?p=15886> (dostęp 15.04.2013).

Funkcję ewangelizacyjną w odniesieniu do kształtowania postaw patriotycznych spełniła w 2012 r. w zasadzie tylko jedna audycja poruszająca problematykę patriotyzmu – homilia Biskupa Siedleckiego na obchody Narodowego Święta Niepodległości 11 listopada. Biskup zwrócił uwagę na to, czym jest wolność i jakie ma znaczenie dla narodu, a także sprecyzował główne zagrożenie dla wolności w polskim życiu politycznym i religijnym – faryzeizm. Tym samym zwrócił uwagę na nieszanowanie prawdy w Polskim życiu publicznym.

Zaangażowanie społeczne „Katolickiego Radia Rodzina”

„Katolickie Radio Rodzina” opisuje siebie jako rozgłoszenie niekomercyjną. Za główne swoje zadanie uznaje przekazywanie Dobrej Nowiny w sposób nowoczesny i przystępny dla wszystkich. Na stronie internetowej rozgłoszenia jest to opisane następująco: „Nasza oferta programowa jest bardzo bogata i obfituje w audycje religijne, w programy o charakterze społecznym oraz politycznym”²⁷. Swym zasięgiem rozgłoszenia obejmuje obszar ok. 6 tys. km² w pasie między Wrocławiem a Kotliną Kłodzką. Na stronie internetowej radia można wysłuchać blisko 3 600 dźwiękowych materiałów archiwalnych z 2012 r. Z dwóch miesięcy, listopada i grudnia, pochodzi 580 umieszczonych tam słuchowisk, a 64 spośród nich (co stanowi 11% wszystkich materiałów archiwalnych) można zakwalifikować jako patriotyczne, gdyż:

- odwołują się one do wydarzeń łączących wszystkich Polaków: stanu wojennego²⁸ i święta niepodległości²⁹;
- w sposób prosty odnoszą się do uczucia patriotyzmu narodowego³⁰, dumy z dokonań sławnych Polaków³¹ lub promują region Dolnego Śląska³²;
- propagują wydarzenia kulturalne³³ oraz produkty³⁴ i tradycje regionalne³⁵;

²⁷ Strona internetowa Katolickiego Radia Rodzina, <http://www.radiorodzina.pl/oradiu/> (dostęp 15.04.2013).

²⁸ Clip w rocznicę wprowadzenia stanu wojennego, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5615/>; Wystawa „586 dni stanu wojennego”, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5646/>; Prof. Suleja: Są dwa powody, dla których warto pamiętać o wydarzeniach sprzed 31 laty, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5650/>; Dziś o godz. 21.30 w Radiu Rodzina przeszło dwugodzinna powtórka z historii!, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5655/> (dostęp 15.04.2013).

²⁹ 94. rocznica Odzyskania Niepodległości, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5328/> (dostęp 15.04.2013).

³⁰ Solidarność i świadomość troską o Ojczyznę, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5327/>; Kościół odpowiedzialny za Polskę, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5326/> (dostęp 15.04.2013).

³¹ Polacy niezastąpieni w Borussii Dortmund, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5693/> (dostęp 15.04.2013).

³² Promocja Dolnego Śląska, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5724/>; 15-lecie Stowarzyszenia na Rzecz Promocji Dolnego Śląska, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5310/> (dostęp 15.04.2013).

³³ Dzień Niepodległości na Dolnym Śląsku, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5294/>; 8 grudnia: Obchody Patrona miasta Kłodzka, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5531/>; Świdnicki Rynek zamienił się w Jarmark, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5656/>; Koncert patriotyczny z repertuarem „Kwiaty Polskie” oraz „Skarbiec Polski”, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5291/>; Warsztaty: Wrocławskie kołędowanie 2012, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5498/> (dostęp 15.04.2013).

- łączą polskość z wiarą: poprzez kult Matki Boskiej Częstochowskiej³⁶, liczne pozdrowienia dla narodu Polskiego od papieża Benedykta XVI³⁷;

- informują o poczynaniach samorządu związanych z patriotyzmem: nadanych obywatelstwach³⁸, promocji regionu³⁹, lokalnym wolontariacie⁴⁰, walce z niedożywieniem wśród dzieci⁴¹, nadaniu praw nowej miejscowości – Pola Lednickie⁴², zaproszeniu na opłatek samorządowców⁴³.

W homilii z 11.11.2012 roku, której fragmenty umieszczono w archiwum⁴⁴, bp Henryk Hozer wzywał do wzajemnej solidarności i kultywowania pamięci narodowej. Abp Józef Michalik, z kolei, tego samego dnia w materiale nadanym z Przemyśla stwierdził, że największym dramatem obecnych czasów jest „noc duchowa i moralna, która się rozpościera nad naszym narodem”. Uznał, że problemem nie jest brak Boga czy brak etyki w życiu ludzi, ale fakt, że „nie cierpią oni z tego powodu”⁴⁵. W poszczególnych materiałach promowany był nie tylko polski patriotyzm, ale także lokalny, opierający się na integracji mieszkańców regionu i krzewieniu świadomości regionalnej Dolnoślązaków⁴⁶.

³⁴ *Wrocławskie lotnisko najlepsze w Polsce*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5330/> (dostęp 15.04.2013).

³⁵ *Beskid Śląski: góralska tradycja „pastuszkowania” z Dobrą Nowiną*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5753/> (dostęp 15.04.2013).

³⁶ *Oświadczenie ws. próby profanacji obrazu na Jasnej Górze*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5645/>; *Apel Jasnogórski – ekspiacja za znieważenie Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5601/> (dostęp 15.04.2013).

³⁷ *Ojciec Święty do Polaków: niech nasza wiara będzie hołdem uwielbienia Boga*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5361/>; *Benedykt XVI pamiętał o naszym święcie*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5324/>; *Papież do Polaków: Adwent zaprasza nas, byśmy odnowili pewność, że Bóg jest obecny wśród nas*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5562/>; *Benedykt XVI po modlitwie południowej zwrócił się do Polaków*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5390/> (dostęp 15.04.2013).

³⁸ *Wrocław: Nadanie Obywatelstwa Polskiego*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5349/> (dostęp 15.04.2013).

³⁹ *Wojewoda Dolnośląski o działaniach na rzecz podniesienia atrakcyjności regionu*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5403/> (dostęp 15.04.2013).

⁴⁰ *II Dolnośląski Festiwal Wolontariatu*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5580/> (dostęp 15.04.2013).

⁴¹ *Miasto walczy z niedożywianiem*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5402/> (dostęp 15.04.2013).

⁴² *Nowa miejscowość: Pola Lednickie*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5797/> (dostęp 15.04.2013).

⁴³ *Opłatek dla samorządowców – zaproszenie*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5804/> (dostęp 15.04.2013).

⁴⁴ *Solidarność i świadomość troską o Ojczyznę*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5327/> (dostęp 15.04.2013).

⁴⁵ *Kościół odpowiedzialny za Polskę*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5326/> (dostęp 15.04.2013).

⁴⁶ *15-lecie Stowarzyszenia na Rzecz Promocji Dolnego Śląska*, <http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5310/> (dostęp 15.04.2013).

„Katolickie Radio Zamość” a etniczny regionalizm

„Katolickie Radio Zamość” obejmuje swoim zasięgiem regiony: zamojski, biłgorajski, hrubieszowski, lubaczowski i tomaszowski o łącznej powierzchni około 3,6 km². Na oficjalnej stronie internetowej radia Krz.pl podano informację, że stacja ta w Zamościu swoim zasięgiem obejmuje tereny oddalone nawet o 120 km od tego miasta (czyli do 45 tys. km²). Portal radiostacji zawiera blisko 550 materiałów archiwalnych z 2012 roku, z czego 155 to audycje propagujące patriotyzm lokalny (około 27%). Tylko 2 audycje z cyklu „Regionaliści”⁴⁷, które (mimo mylącej nazwy serii) dotyczą narodzin oraz historycznej i kulturowej wagi polskich barw narodowych, można zaliczyć do programów propagujących patriotyzm narodowy. W materiale badawczym dominują natomiast audycje w prosty sposób odwołujące się do kategorii patriotyzmu, takie jak:

- audycje z cyklu „Dalekie i bliskie”⁴⁸ (8 publikacji): przybliżają historię Zamojszczyzny, opisują aktualne wydarzenia kulturalne w regionie, promują najnowsze książki oraz konferencje naukowe regionalistów;

- audycje z cyklu „Fair Play”⁴⁹ (20 publikacji): komentują lokalne rozgrywki piłkarskie oraz opisują sylwetki sławnych piłkarzy i trenerów pochodzących z Zamojszczyzny; mają na celu pobudzenie przywiązania emocjonalnego do lokalnych drużyn;

- audycje przygotowane we współpracy z gminą Zamość⁵⁰ (36 publikacji): zapraszają do brania udziału w przedsięwzięciach integrujących mieszkańców gminy, takich jak np. udział lokalnych szkół w akcji „Góra grosza”, spotkanie upamiętniające wysiedlenia osób z regionu zamojskiego, czy konkurs na najpiękniejszą kartkę świąteczną; promują lokalne instytucje, takie jak np. Orkiestra OSP w Zamościu,

- audycje „Leśne Radio”⁵¹ (52 publikacji): opisują na przykład historię i bogactwo przyrodnicze Leśnictwa Siennica, Szlak Cerkiewny w Nadleśnictwie Mircze oraz miejsca pamięci narodowej w Lasach Janowskich;

- audycje „Ludzie nowego Zamościa”⁵² (4 publikacje): opisują życiorysy osób, które wpłynęły na rozwój miasta Zamość i całego regionu;

- audycje z cyklu „Między nami przewodnikami”⁵³ (2 publikacje): poruszają m.in. temat Floriana Szarego – protoplasty rodu Zamoyskich;

- audycja o ulicy Browarnej w Zamościu⁵⁴;

- audycje z cyklu „Nasze korzenie”⁵⁵ (15 publikacji): promują wystawy muzealne, np. w Muzeum Zamojskim „Zamość Twierdza” i „Wysiedlenia Zamojszczyzny”;

⁴⁷ Audycje Katolickiego Radia Zamość, <http://krz.pl/audycja,22> (dostęp 15.04.2013).

⁴⁸ Audycje Katolickiego Radia Zamość, <http://krz.pl/audycja,867> (dostęp 15.04.2013).

⁴⁹ Audycje Katolickiego Radia Zamość, <http://krz.pl/audycja,18> (dostęp 15.04.2013).

⁵⁰ Audycje Katolickiego Radia Zamość, <http://krz.pl/aud.arch2012,18> (dostęp 15.04.2013).

⁵¹ Audycje Katolickiego Radia Zamość, <http://www.krz.pl/audycja,626> (dostęp 15.04.2013).

⁵² Audycje Katolickiego Radia Zamość, <http://krz.pl/audycja,1763> (dostęp 15.04.2013).

⁵³ Audycje Katolickiego Radia Zamość, <http://krz.pl/audycja,1311> (dostęp 15.04.2013).

⁵⁴ Audycje Katolickiego Radia Zamość, <http://krz.pl/audycja,1630> (dostęp 15.04.2013).

⁵⁵ Audycje archiwalne, <http://krz.pl/aud.arch2012,13> (dostęp 15.04.2013).

- audycje „Opowieści z Wołynia”⁵⁶ (2 publikacje): opowiadają o historii rzezi dokonywanych przez banderowskich zbrodniarzy na Wołyniu, np. reportaż „Droga krwi na Wołyniu”;

- audycje „Podróże na Kresy – Białoruś”⁵⁷ (5 publikacji): opowiadają o polskich korzeniach miejscowości znajdujących się obecnie na Białorusi;

- audycje „Znany i nieznaną Wschód” (7 publikacji): opowiadają o polskich korzeniach Kresów oraz o losach Polaków tam zamieszkujących.

„Radio Nadzieja” dla regionów

„Radio Nadzieja” to radiostacja nadająca w diecezji białostockiej (przeszło 11 tys. km²). W archiwum radia zamieszczone są jedynie materiały dźwiękowe z ostatnich kilku dni. Rozgłośnia prezentuje na swojej stronie Radionadzieja.pl 39 stałych audycji. W siedmiu z nich można doszukać się elementów patriotycznych, ale tylko w dwóch programach można odnaleźć bliższe nawiązania do tematyki krajowej, zaś pozostałe odnoszą się przede wszystkim do więzi między członkami społeczności lokalnej:

- w audycji „Spotkania z historią” przypominane są wydarzenia ważne dla regionu i narodu⁵⁸;

- w audycji „Tym żyją kibice” – przy okazji komentowania wydarzeń sportowych podnoszone są kwestie identyfikacji z konkretnymi lokalnymi drużynami⁵⁹;

- w audycji „Piątkowe spotkanie z Biskupem Stanisławem Stefankiem” poruszane są tematy społeczne, polityczne i odnoszące się do sfery kulturowej. Najchętniej jednak biskup omawia sprawy bezpośrednio dotyczące diecezji łomżyńskiej i poszczególnych miast do niej należących⁶⁰;

- w audycji „Portret parafii” ukazywane są parafie diecezji łomżyńskiej, opowiadana jest ich historia oraz poruszane sprawy bieżące⁶¹;

- w programie z cyklu „Nadzieja w Regionie” odwiedzane są przeróżne polskie miejscowości; audycja za cel stawia sobie ukazanie bogactwo i różnorodność kulturową regionów Polski⁶²;

⁵⁶ *Audycje Katolickiego Radia Zamość*, <http://krz.pl/audycja,1347> (dostęp 15.04.2013).

⁵⁷ *Audycje Katolickiego Radia Zamość*, <http://krz.pl/audycja,1537> (dostęp 15.04.2013).

⁵⁸ *Audycje w Radiu Nadzieja*, <http://radionadzieja.pl/index.php/nasze-programy/item/57-spotkania-z-histori%C4%85> (dostęp 15.04.2013).

⁵⁹ *Audycje w Radiu Nadzieja*, <http://radionadzieja.pl/index.php/nasze-programy/item/16-tym-%C5%BCyj%C4%85-kibice> (dostęp 15.04.2013).

⁶⁰ *Audycje w Radiu Nadzieja*, <http://radionadzieja.pl/index.php/nasze-programy/item/56-pi%C4%85tkowe-spotkanie-z-ks-biskupem-stanis%C5%82awem-stefankiem> (dostęp 15.04.2013).

⁶¹ *Audycje w Radiu Nadzieja*, <http://radionadzieja.pl/index.php/nasze-programy/item/100-portret-parafii> (dostęp 15.04.2013).

⁶² *Audycje w Radiu Nadzieja*, <http://radionadzieja.pl/index.php/nasze-programy/item/225-nadzieja-w-regionie> (dostęp 15.04.2013).

- w programie z cyklu „Ilustracja Historii” autorzy, przyglądając się najnowszej historii kraju, stawiają trudne pytania: „Kto dziś jest politycznie wolny, a kto zniewolony? Czy wojna tak naprawdę dobiegła końca? Co kryją akta IPN”⁶³;

- w audycji „Gość Dnia Radia Nadzieja” poruszane są przede wszystkim aktualne tematy, dotyczące społeczności lokalnych Łomży, Ostrołęki, Kolna, Zambrowa, Wysokiego Mazowieckiego czy Grajewa. Omawiane są przy tym zarówno tematy pozytywne dla lokalnych odbiorców, jak osiągnięcia lokalnych samorządów, jak i te trudniejsze⁶⁴.

*

Powyższa analiza miała na celu scharakteryzowanie lokalnego segmentu rynku katolickich rozgłoszeń w Polsce. Specyfika tej grupy mediów wynika w sposób szczególny ze stosunkowo niedużego zasięgu nadawania oraz polityki owych mediów nastawionych na rozwój społeczeństwa obywatelskiego, popieranie idei samorządności, promocję lokalnej kultury i rodzimych produktów oraz utwierdzanie świadomości historycznej mieszkańców ziem, na których nadają swoje audycje. Jak wskazuje powyższa analiza, role, które radio podejmuje w zakresie szerzenia patriotyzmu lokalnego, mogą przyjąć dwojaką formułę:

- stymulatorów patriotyzmu *stricte* lokalnego – na przykład przez promowanie wydarzeń i publikacji o charakterze edukacyjno-patriotycznym lub przez przybliżanie idei samorządności; podejmowanie w tym zakresie współpracy radia z lokalną władzą;
- propagatorów świadomości wspólnoty lokalnej – na zasadzie odwoływania się do instytucji państwa i narodu, ich historii oraz przez szerzenie wiedzy o różnorodności regionalnej.

Szkic naukowy miał także za zadanie ukazać znaczącą rolę Kościoła w umacnianiu patriotyzmu lokalnego w Polsce. Podstawową instrukcję soborową odnośnie do umiłowania „małej ojczyzny” zawiera dekret „Inter Mirifica”. Szczególną wagę tej encyklice przypisywał także papież Jan Paweł II, co podkreślał w wielu dokumentach i przemówieniach. Słowa tego dekretu współcześnie na nowo podlegają recepcji. ■

BIBLIOGRAFIA:

Archiwum audycji w Radiu Rodzina,

[http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5310/.](http://www.radiorodzina.pl/wiadomosci/5310/)

Archiwum dźwięków Katolickiego Radia Podlasie, [http://archiwum.radiopodlasie.pl/.](http://archiwum.radiopodlasie.pl/)

Audycje Katolickiego Radia Zamość, [http://krz.pl/.](http://krz.pl/)

⁶³ *Audycje w Radiu Nadzieja,* <http://radionadzieja.pl/index.php/nasze-programy/item/61-ilustracja-historii> (dostęp 15.04.2013).

⁶⁴ *Audycje w Radiu Nadzieja,* <http://radionadzieja.pl/index.php/nasze-programy/item/34-go%C5%9B%C4%87-dnia-radia-nadzieja> (dostęp 15.04.2013).

- Audycje w Radiu Nadzieja*, <http://radionadzieja.pl>.
Bartnik Cz., *Teologia narodu*, Częstochowa 1999.
- Grocholewski Z., *Rola mediów w Kościele Katolickim*, w: K. Bieliński, *Media katolickie: szanse i zagrożenia*, Toruń 2010, s. 13-17.
- Krzysztofek K., *Radio w publicznej i rynkowej przestrzeni kulturowej*, w: *Radio. Szanse i wyzwania. Materiały konferencji Kulturotwórcza rola radia*, Kraków 14-15 lutego 1997, s. 38-49.
- Lista Niezależnych Regionalnych Rozgłośni w Polsce*, <http://radiokatolickie.pl/>.
- Mazur P., *Chrześcijańskie podstawy patriotyzmu*, <http://prasa.wiara.pl/doc/456434.Chrzescijanskie-podstawy-patrioty-zmu/3>.
- Media w służbie człowieka, rodziny i społeczności lokalnej (Do Stowarzyszenia Wolnego Radia i Telewizji Lokalnej, 28 maja 1999)*, w: A. Lewek, *Media i dziennikarstwo w nauczaniu Jana Pawła II*, Warszawa 2008, s. 284-286.
- Ossowski S., *O ojczyźnie i narodzie*, w: S. Ossowski, *Dzieła*, t. III, Warszawa 1967, http://www.h-net.org/~eopolska/Konstytucjonalizm/Roz6/dwojaki_patriotyzm.htm.
- Pawłowicz J., *Patriotyzm, jako podstawa ładu społecznego w nauczaniu Kościoła katolickiego*, http://www.areopag21.pl/giacinto/arttykul_1875_patriotyzm-jako-podstawa-ladu-spoiecznego-w-nauczaniu-kosciola-katolickiego.html.

O AUTORCE:

mgr Alina Gut – absolwentka socjologii na SGGW, absolwentka edukacji medialnej i dziennikarstwa na UKSW, doktorantka nauk politycznych na UKSW. Zainteresowania badawcze: komunikowanie społeczne, socjologia wsi, teologia mediów.